

Referat, för vem?

Av jur kand Staffan Seth

Under de senaste fem åren har såväl regeringsrättsdomar som kammarrättsdomar spritts till en större allmänhet via RRK. De första åren publicerades kammarrätternas domar tämligen ohejdat. Om domarna överklagats till regeringsrätten eller ej tycktes mången gång sakna betydelse. Detta undergrävde naturligtvis tilltron till domarna. Det gick inte att lita på dem utan att ta reda på om de var överklagade.

Numera är principen för publicering av kammarrättsavgöranden följande. ”Referaten skall av den dömande avdelningen bedömas vara av intresse för lägre instanser och för andra intressegrupper”. Detta måste innebära att den dömande avdelningen anser att domen skall vara vägledande för underinstanserna och att de skattskyldiga skall kunna handla efter det i den refererade domen angivna mönstret. Naturligtvis har dessa referat inte samma dignitet som regeringsrättens referat eller domar. Då det ju krävs prövningstillstånd för att ett mål skall tas upp i regeringsrätten och endast sådana mål som ej sakprövats av regeringsrätten refereras bör emellertid kammarrättsdomar kunna tillmätas tämligen stort värde.

Kan underinstanserna och kan de skattskyldiga lita på referaten? Läger kammarrätterna ner tillräcklig möda på att ge RRK:s läsare lämpliga referat? Dessa och liknande frågor har länge dryftats. Efter kammarrättens i Göteborg dom 1977-06-09 angående Carl-Arne Adamsson finns det anledning att högt och tydligt ställa frågan ”Bör kammarrätternas domar återges i en publikation av typ RRK?”

Målet som finns återgivet i senaste utgåvan av RK gäller uppskov med realisationsvinstbeskattning. Här möter man den vanliga men ack så ofta felaktigt handlagda situationen att mannen ensam äger den sålda fastigheten men makarna gemensamt köper ersättningsfastigheten. Till grund för affären ligger en överlåtelse 1970 och ett ersättningsköp 1973. Det kan nämnas att uppskov vid frivillig försäljning av villafastighet som kan erhållas fr o m 1977 års taxering i detta avseende går efter samma regler.

Mannen sålde en fastighet för 200 000 kr med en reavinst om 71 381 kr och köpte en ny tillsammans med hustrun för 275 000 kr. Länskatterätten fann, att då mannen bara varit lagfaren ägare till halva ersättningsfastigheten, kunde uppskov endast medges med 8 881 kr.

Kammarrätten i Göteborg konstaterar bl a ”Adamsson och hans hustru har enligt ett den 2 januari 1970 utfärdat köpebrev sålt jordbruksfastigheten till Frökinds kommun för en köpesumma av 200 000 kr. Adamsson var ensam lagfaren ägare till den sålda fastigheten. — Enligt ett annat samma dag utfärdat köpebrev har makarna Adamsson från kommunen återköpt det på fastigheten belägna bostadshuset med därtill hörande tomt för en köpeskilling av 60 000 kr. — Adamsson som sammanlever med sin hustru, var för det beskattningsår då skattskyldighet för realisationsvinsten uppkom samtaxerad med henne. I de för beskattningsåren 1970—72 avlämnade självdeklarationerna har Adamsson även redovisat all inkomst och förmögenhet som hänförelse till hustruns fastighetsinnehav. Härav liksom av det förhållandet att makarna på köpebrev vid såväl försäljning som köp gemensamt uppträtt som överlåtare respektive förvärvare får anses följa att fastighetsaffären i realiteten berört båda makarna. Vid sådant förhållande kan den omständigheten att Adamsson är lagfaren ägare till endast hälften av ersättningsfastigheten medan hans hustru erhållit lagfart på återstoden, ej anses utgöra hinder mot att hela förvärvspriset för fastigheten beaktas i nu förevarande sammanhang.”

I dessa tider då allt fler makar av ekonomiska eller emotionella skäl anser att båda makarna skall vara lagfarna ägare är detta en mycket tilltalande utgång. Många makar som gjort på detta sätt gläds åt domen eftersom de förlids tro att de kommer att få uppskov. Alltför många kan komma att missa tiden att korrigerat felet, dvs den make som är berättigad till uppskov kan ju köpa den andres del. Varför skall man inte kunna utgå från att denna dom är riktig? Den är utförligt motiverad och den är som sagt refererad i RK.

Skälet till att man inte skall lita på domen är att den är materiellt felaktig. För att uppskov skall medges krävs att skattskyldig anskaffar ersättningsfastighet och att denna kostar lika mycket som eller mer än vad den försålda gav. Om vederlaget överstiger kostnaden för ersättningsanskaffningen skall mellanskillnaden upptas till beskattning. Detta framgår av 4 § lag om uppskov. Kammarrätten förklarar med några enkla konstgrepp att ”affären i realiteten berört båda makarna” och att uppskov följaktligen kan ges. Tacka för att båda makarnas ekonomi är berörd. Detta gäller ju även alla villaköpare. Det är dock inte det som är det avgörande utan vem som formellt står som ägare. Med kammarrättens syn på ägande skulle äkta makar kunna dela på intäkterna enligt villaschablonen utan att behöva krångla till det med delad lagfart.

Som bekant är dessa regler synnerligen formella och det gäller att följa dem till punkt och pricka för att kunna tillgodogöra sig eventuella fördelar. Detta är något som den seriöst arbetande skattekonsulten får ägna mycken tid åt att inskräpa i klienternas medvetande. När en kammarrättsdom av detta slag blir känd överöses konsulten med frågor från klienter som känner sig lurade. Frågor av detta slag kom efter det att en liten blänkare om målet stått att läsa i

Veckans Affärer. Tidningen har därefter försökt varna för domen. I nr 7 sas rent ut att tills den ansökan om förhandsbesked i liknande fråga som finns hos riksskatteverket är avgjord av såväl nämnden för rättsärenden som av regeringsrätten, bör inga växlar dras på Göteborgsdomen. I artikeln uttalar sig även det kammarrättsråd som var referent. Han uppger, "Vissa speciella skäl att makarnas ekonomi var väldigt sammanblandad och köpehandlingarna var delvis oklara gjorde att vi inte ville vara onödigt formalistiska." Även taxeringsintendenten kom till tals i Veckans Affärer, hon uppgav att anledningen till att domen inte överklagats var att ärendet dragit ut på tiden och att makarna av tidsskäl inte skulle haft chans att ändra försäljningen efter uppskovsreglerna. Så långt är allt gott och väl. Men varför har kammarrätten refererat målet? Genom referatet får det en helt annan dignitet än vad det är värt. Det kommer som redan framhållits att skapa oreda och förvirring samt säkerligen medföra åtskilliga rättsförluster.

Måste inte kammarrätterna efter detta införa någon form av kontroll av referatmålen? Om referenten i målet inte anser att man skall vara onödigt formalistisk bör han väl inte ha pretentioner på att en sådan dom "skall vara av intresse för lägre instanser och för andra intressegrupper".

Enligt anvisningarna för försöksverksamheten med publicering av rättsfallsreferat från de allmänna förvaltningsdomstolarna borde man inte vara alltför restriktiv. Förutom den av Staffan Seth citerade anvisningen borde man beakta intresset för regeringsrätten att få en överblick över rättstillämpningen i kammarrätterna.

Det förefaller nästan som om Seth skulle önska någon form av kontroll över referatmålen. Såvitt jag kan förstå måste de som har kompetens att döma också ha kompetens att bestämma om målet skall refereras. Att införa censur av domar i de officiella publikationerna skulle inte endast vara olyckligt utan också meningslöst. Domarna är ju offentliga och kan återges i dags- och fackpress. Referaten i dagspressen når ett större antal läsare. Många av dessa misstolkar ofta innebörden.

Det kan däremot vara påkallat att efter hand genom diskussioner försöka komma fram till vissa riktlinjer för urvalet i fackpressen. Som underlag för en diskussion skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på följande uttalanden av jur dr Carl WU Kuylenstierna i samband med att han anmälde en doktorsavhandling i Svensk Skattetidning 1960 s 124.

— "Nu är det ofta mycket svårt att första gången en fråga kommer upp i en domstol ha en klar uppfattning om de principiella sammanhangen och de framtida konsekvenserna av olika varianter. Man vill icke genom uttalanden i överkant av vad som behövs för det föreliggande målet binda sig vid regler som kanske i ett annat läget kan visa sig obilliga och

olämpliga. Kommer frågorna igen, blir belysningen vidare, och småningom kan man stanna i klara principer av större räckvidd”.

För att övergå till det av Seth klandrade avgörandet RK 77 1:43, har detta åtminstone i den muntliga debatten tolkats på två sätt. Ett förhållande som tyvärr inte är särskilt sällsynt beträffande skattemål.

Företrädarna för den ena tolkningslinjen hävdar att målet saknar principiellt intresse eftersom det måste anses som ett rent utredningsfall. Man erinrar om att lagfart endast är en presumtion för ägandeskap samt att denna är olika stark vid tillämpning av olika lagar. Den uppfattningen kan beläggas med den del rättsfall, t ex RN 1957 nr 4:7. Här ansåg regeringsrätten att en person ägt en fastighet sedan en tidpunkt längre tillbaka än vad köpebrev med åtföljande lagfart utvisade.

Jag förmodar att de som vill se det klandrade fallet som en fråga om utredning bl a stöder sig på det förhållandet att mannen i sina deklarerationer redovisat all inkomst och förmögenhet som hänfört sig till hustruns fastighetsinnehav samt att makarna på köpebrev vid såväl försäljning som köp gemensamt uppträtt som säljare respektive köpare.

Om man skulle stanna inför etiketten utredningsfall så är det ett s k incasavgörande dvs ett avgörande i det enskilda fallet. Sådana bör inte refereras annat än undantagsvis. Eftersom det nu diskuterade fallet kan tolkas på skilda sätt kan det inte anses som tjänligt exempel till påståendet att utredningsfall endast undantagsvis bör refereras.

Enligt den andra tolkningen skulle domen ge uttryck för en princip. Jag har svårt att se någon princip. Ligger den kanske i uttrycket att fastighetsaffären i realiteten berört båda makarna? Om så är fallet borde man nog väntat med publicering tills belysningen blivit vidare. Rent allmänt kan man säga att det kan vara av intresse att få kännedom om hur kammarrätterna dömer. Man måste dock ha klart för sig att den högsta instansen kan komma till annat resultat.

Red.